

Slaven Bertoša, *Osebužno mjesto austrijske Istre: lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku*, Srednja Europa, Zagreb 2011, 257 str.

Nova knjiga Slavena Bertoše *Osebužno mjesto austrijske Istre: lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku* izdana je godine 2011. u Zagrebu, u izdanju nakladničke kuće Srednja Europa. Ovo je djelo plod autorova zanimanja za historiografski slabije istražena područja sjeverne Istre. Naime, već je 2005. objavio monografiju *Rašpor i rašporski kapetanat – povijesni pregled* o znamenitoj utvrđi na sjeveru istarskoga poluotoka koja je svoju važnost sačuvala sve do propasti Venecije. Knjiga *Osebužno mjesto austrijske Istre: lupoglavski kraj u srednjem i novom vijeku* prva je znanstvena monografija o lupoglavskom kraju. Koncipirana je u više tematski i sadržajno povezanih poglavlja u kojima je autor koristio svu dostupnu literaturu te opsežnu arhivsku građu. Osobnim obilaskom područja Bertoša je fotografirajući dokumentirao lokalitete te je i slikovno upotpunio tekst.

Na početku knjige nalazi se *Predgovor* (7-9), u kojem autor navodi kako je lupoglavski kraj slabo znanstveno istražen. U starim historiografskim ostvarenjima objavljenim u ediciji *Atti e Memorie della Società Istriana di Archeologia e Storia Patria* u 19. stoljeću lupoglavski se kraj samo usputno spominje. Kao važan trenutak u istraživanju ovoga kraja Bertoša navodi godišnje skupove *Susret s baštinom Lupoglavštine i Boljunštine* koji su pokrenuti 1994., a pridonijeli su i tiskanju šest zbornika radova Općine Lupoglav.

U prvom poglavlju, *Pregled historiografije* (10-24), autor donosi iscrpan popis autora koji su pisali o Lupoglavskom kraju. Historiografiju dijeli na tri razdoblja: starija djela (do 1945.), noviji radovi (od 1945. do 1991.) te suvremeni period (od 1991. do danas). Historiografija starijeg razdoblja najčešće se odnosila na radove talijanskih pisaca poput Fortunata Olma, Prospera Petronija, Pietra Kandlera, Camilla De Franceschija, Bernarda Benussija i drugih. Iz novijeg razdoblja svoj su doprinos istraživanju dali Tugomil Ujčić, Vjekoslav Bratulić, Danil Klen, Janez Šumrada, a iz suvremenog perioda valja istaknuti Miroslava Bertošu, Dražena Vlahova, Jakova Jelinčića, Ivana Jurkovića te samog Slavena Bertošu.

Poglavljem *Teme iz srednjovjekovne i novovjekovne prošlosti* (25-43) autor ističe neke važnije godine i događaje iz povijesti Lupoglava. Vjerojatno je već oko 1000. godine postojala utvrda koja je mogla kontrolirati trgovačke putove koji su onuda prolazili. Utvrda je bila dio sustava koji su podignuli istarski markgrofovi radi obrane istočnih granica Istarske marke.

Trećim poglavljem, *Lupoglavska buna 1847. godine* (44-46), ukazuje se na glavni događaj seljačkih nemira u austrijskoj Istri sredinom 19. stoljeća. Pobunu lupoglavskih podložnika u petom pismu *Uspomena* opisuje Camillo De Franceschi navodeći kako je feudalni posjed Lupoglav tada pripadao grofovskoj obitelji Brigido iz Trsta, na kojemu se "kmetove tlačilo više nego na bilo kojem posjedu u Istri".

Bertoša u poglavlju *Camillo De Franceschi i njegov opis područja Lupoglava* (47-67) čitatelju naznačuje De Franceschijevo viđenje lupoglavštine. U uvodnom dijelu poglavlja Bertoša donosi kratku biografiju istarskog talijanskog povjesničara. Camilo De Franceschi navodi da su staru lupoglavsku utvrdu u drugoj polovici 13. stoljeća njemački feudalski nazivali *Mahrenfels* (u značenju: utvrđena stijena, tal. *rupe fortificata*), a da je u povijesnim izvorima zabilježena i kao *Merinvu-els*, *Marenvouels*, *Mernfels*, *Marenfels* i *Maehrensfels*. U daljnjem dijelu teksta opisane su dramatične godine lupoglavštine tijekom kojih su se izmjenjivali mnogi gospodari kaštela. I u sljedećem poglavlju, *Camillo De Franceschi i njegov opis područja Boljuna i Vrane* (68-79) Bertoša koristi vrijedne De Franceschijeve prikaze za Boljun i Vranu, mjesta koja se nalaze u blizini Lupoglava.

U poglavlju *Migracijski kontakti Lupoglava, Boljuna, Vrane i Učke s Pulom (XVII.-XIX. stoljeće)* (80-104) Bertoša naglasak daje na tri vrlo značajna kaštela Pazinske knežije, odnosno austrijskog posjeda u Istri. Ističe kako se njihov položaj najbolje može opisati na temelju zemljovida prikazanih na kraju De Franceschijeve knjige o povijesti Pazinske knežije. Bertoša kao zanimljivost navodi da su Lupoglav, Boljun i Vrana u crkvenom smislu spadali pod mletačko područje. U puljskim se matičnim knjigama od 1613. do 1817. doseljenici iz Boljuna spominju 11, iz Vrane 11, iz Lupoglava četiri i iz Učke dva puta.

Jednom zanimljivom događaju koji je izvršila mala skupina mletačkih podanika iz Trsta posvećeno je poglavlje *Mletačka pljačka kaštela Lupoglav* (1782.) (105-132). No, ističe Bertoša, prema postojećim sačuvanim dokumentima vidljivo je da je proces o njoj trajao više godina, sve do konca siječnja 1786. godine. U Državnom arhivu u Veneciji nalazi se opsežan spis o pljački Lupoglava, koji autor analizira te na kraju poglavlja uvrštava kao *Prilog: Processo relativo a certo svaleggio praticato in Lupoglavo da Trieste da certi sudditi Veneti (anno 1785)*. Isto tako, u kratkoj cjelini *Prodaja lupoglavskog kaštela* (1895.) (133-143), autor analizira spis kojeg je pronašao u državnom arhivu u Rijeci. Bertoša naglašava kako spis o prodaji kaštela Lupoglava koji sadrži i detaljni nacrt samog zdanja i njegove okolice "pruža podroban uvid u vrste zemljišta koje su tada postojale, u vlasničke odnose, a spominje se i nekoliko toponima".

U poglavlju *Prometne prilike na Lupoglavštini i Boljunštini u XIX. stoljeću* (144-149) Bertoša opisuje tri topografske skice: okruga Buzet iz 1868., cestu Buzet – Roč – Lupoglav – Vranja iz 1868. te nacrt ceste preko Učke iz 1878. U zaključku autor ističe važnost spomenutih topografskih skica za povijesnu toponimiju toga kraja. Opisi planine Učke koja je tijekom prošlosti predstavljala prirodnu prepreku u prometnim vezama Istre i zaleđa uvršteni su u poglavlje *Crtice iz prošlosti Učke* (150-156). Bertoša navodi tršćanskog liječnika Prospera Petronija koji je 1681. detaljno opisao Učku i njezinu okolicu na temelju zapisa novigradskog biskupa Giacoma Filippa Tomasinija. Učka se spominje i tijekom oba veća mletačko-austrijska sukoba u novom vijeku (rat Cambraiske lige i Uskočki rat). Bertoša napominje i zapis anonimnog istarskog glagoljaša iz 16. stoljeća koji mnogo govori o etničkoj pripadnosti stanovništva na području Učke. Slijede tri poglavlja o mjestima Brest (*Prošlost Bresta pod Učkom*, 157-178), Semić (*Selo Semić u srednjem i novom vijeku*, 179-193) te Lesišćina (*Iz prošlosti Lesišćine*, 194-205) u kojima autor opisuje povijest i pojedine zanimljive činjenice o tim lokalitetima.

Na kraju knjige nalazi se odjeljci *Izvori i literatura* (206-214), sažeci na talijanskom (215-221), engleskom (222-227) i njemačkom jeziku (228-234) te *Kazalo zemljopisnih naziva* (235-242) i *Kazalo osobnih imena* (243-253).

Željko Cetina

Antal Molnár, *Egy raguzai kereskedőtársaság a hódolt Budán. Scipione Bona és Marino Bucchia vállalkozásának története és dokumentumai (1573-1595). Eine Handelsgesellschaft aus Ragusa im osmanischen Ofen. Geschichte und Dokumente der Gesellschaft von Scipione Bona und Marino Bucchia (1573-1595)*, Budapest Főváros Levéltára, Budapest 2009., 433 str.

U izdanju Budimpeštanskog gradskog arhiva, kao drugi svezak serije Izvora za povijest Budimpešte u srednjem i novom vijeku (Források Budapest közép- és kora újkori történetéhez. Quellen zur Budapester Geschichte im Mittelalter und in der frühen Neuzeit),